

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara**

**Diplomová práce
ILUSTROVANÁ KNIHA
BcA. Julie Opletalová**

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění
Studijní program Výtvarná umění
Studijní obor Ilustrace a grafika
Specializace Ilustrace

Diplomová práce
ILUSTROVANÁ KNIHA
BcA. Julie Opletalová

Vedoucí práce: akad. mal. Renáta Fučíková
Katedra výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracovala samostatně
a nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2020

.....

podpis autora

Obsah diplomové práce:

1	Popis přípravy a reflexe procesu vlastní tvorby	1
1.1	Rešerše zvoleného tématu a ideový vývoj	1
1.2	Reflexe a dokumentace procesu tvorby	4
2	Popis výsledného díla a jeho využití	6
3	Resumé	8
4	Seznam příloh	9

1 Popis přípravy a reflexe procesu vlastní tvorby

1.1 Rešerše zvoleného tématu a ideový vývoj

Katedrála v Salzburku je po nejnovější rekonstrukci čistě bíle vymalovaná. Veškeré štuky a barokní ozdoby jsou čisté bílé tvary – jen stropní fresky uzavřené do bílých rámců jsou buď světle modré, nebo cihlově červené.

Právě v salzburské katedrále se mi začal v hlavě rýsovat projekt, který se stal mou diplomovou prací, i když v tu chvíli se projevil jen dotěrnou myšlenkou „Potřebuji udělat takhle barevnou knihu!“ Postupem času se stával konkrétnější, přidávaly se detaily a nápady, co ještě přidat. Jen stále nebylo jasné, co za knihu by to vlastně mělo být. Chtěla jsem ilustrovat nějaké klasické literární dílo – text, který mnoho lidí četlo a u kterého budu moci pracovat s alternativním zobrazením obecně známého příběhu.

Jedním z hlavních kontrastů, které jsem chtěla objevovat, byla upravenost a kultivovanost mé barokní inspirace a postupný přechod do divokého expresivního projevu trhajícího pouta rámců. Chtělo to tedy příběh, který pracuje s postupným rozkladem civilizovanosti, či alespoň postupně odkrývá temné stránky společnosti. Příběh, který bude rezonovat s barvami a atmosférou, které jsem chtěla použít.

Pán much od Williama Goldinga tyto požadavky splňuje dokonale. Gradace příběhu umožňovala pečlivé, výpravné ilustrace v dekorovaných rámech na začátku a dynamické emotivní ilustrace rámované jen pár rozmáchlými tahy uhlu na konci příběhu. Souboj „civilizovanosti“ a „barbarismu“ nabízí rozdělení na modré a červené ilustrace. Goldingova kniha mi mimoto přijde jako velmi zásadní dílo, jehož myšlenky by neměly být zapomenuty. Varování před rozpadem demokratických hodnot, lidských vztahů a mravů je ukázáno na symbolické, nadčasové situaci a poselství knihy není dnes o nic méně důležité a potřebné než v době vydání.

Na diplomové práci jsem začala pracovat v době své studijní stáže ve Stockholmu ve Švédsku, kde jsou v muzeích rozsáhlé sbírky domorodých uměleckých objektů z celého světa. Obzvláště stockholmské Etnografické

muzeum bylo velmi užitečným zdrojem pro rešerši vizuálních stylů a zvyků zobrazování různých kultur.

Využila jsem i možnosti konzultovat s profesory ze švédského Konstfacku a tím získat náhled na téma z úhlu pohledu jiné evropské kultury. Zpětná vazba se týkala především obsahu, nepříliš formy – každopádně přinesla cenné podněty k zamyšlení a k možnostem výkladu díla. Zejména šlo o diskuze na téma kulturní apropriace a problematiky propojování barbarismu a „primitivního“ umění.

V první verzi vizuálu, který jsem chtěla pro knihu použít, byl akcentován kontrast mezi upravenou civilizovaností, u které jsem brala inspiraci především u barokních ornamentů, a divokým barbarstvím, do kterého jsem vnášela prvky zejména afrického domorodého umění. Ze strany švédských profesorů jsem se ale opakovaně setkala s názorem, že je to nevhodné a nekorektní, jelikož tím naznačuji, že původci takového umění jsou tím zlem, se kterým se v příběhu knihy setkáváme. Mezi navrhovaná řešení patřilo mimo jiné at jako toto civilizační zlo představím vizuály z doby světových válek v Evropě či kolonizace světa Evropany, jelikož tam se očividně projevilo „lidské zlo.“ K navrhovaným řešením jsem se nepřiklonila, protože by se dle mého názoru výrazně snížila čitelnost zamýšleného efektu v ilustracích bez textového vysvětlení. Navíc jsem usoudila, že takhle vyhraněný náhled na problematiku je do velké míry kulturně specifický pro dnešní Skandinávii a z pohledu tuzemského není třeba se tak ostře vymezovat proti takovému výkladu, jelikož nemáme tak vyostřenou postkoloniální debatu.

Poukazování na konkrétní kulturu jako „tu špatnou“ jsem nicméně ve své práci nechtěla a začala jsem tedy rešerši domorodého, tribalistického a „primitivního“ umění z mnoha dalších částí světa včetně Evropy, aby bylo jasné, že v díle nejde o to, ukazovat mimoevropské kultury jako ty podřadné a špatné, ale evokovat čtenářům primitivní společnost, kde vládne politika síly a strachu, bez očerňování konkrétních kultur. Cílem tedy bylo najít to společné jádro, ten vizuální jazyk, kterým se v historii vyjadřovaly kmenové kultury a civilizace v raném stádiu a který co nejširší část čtenářů bude vnímat

tak, jak jsou zamýšleny.

U konzultací původních kreseb, které jsou černobílé, jsem se také setkala s výtkou, že postavy ve výjevech působí příliš jako stereotypizovaní černoši z novinových kreseb minulého století. Tato asociace ale mizí v momentě, kdy jsou ilustrace modré a červené, tedy nebylo naštěstí třeba předělávat.

1.2 Reflexe a dokumentace procesu tvorby

První představa vizuální podoby projektu byla založená čistě na barevném kontrastu světle modré a cihlově červené, který v ilustracích zůstal až do finální podoby knihy. V původní podobě ale ilustrace byly malovány akvarelem v odstínech jedné barvy (viz Přílohy 1 a 2), zarámovány do dekorativních rámců kreslených perkem a tuší.

Nejdříve jsem pracovala s verzí, kde jak ilustrace, tak rámy stylově odpovídají postupnému rozkladu civilizace, ke kterému dochází v knize. Zprvu výpravné, čitelné ilustrace v upravených komplikovaných rámech, později expresivnější a emotivnější výjevy vystupující z rámců, které v tu chvíli tvoří už jen pár tahů uhlem. Změny stylu v průběhu knihy ale byly matoucí a ilustrace pohromadě nefungovaly.

Pak jsem přistoupila k variantě, kde ilustrace zůstávají stejné po celou délku knihy (co se stylu týče) a postupný rozpad společnosti do tyranie a barbarismu se symbolicky odehrává jen v rámech ilustrací (viz Přílohy 3 a 4). V tuto chvíli mi ale přestaly vyhovovat dosavadní ilustrace v technice akvarelové malby, jelikož dostatečně nevyjadřovaly příběh a jeho atmosféru, kterou jsem jimi chtěla předat. Začala jsem tedy experimentovat s jinými technikami a stylizacemi. Ve škole ve Stockholmu jsme měli k dispozici risograf – stroj, který tiskne skrze síto z rýžového papíru, které si sám vytvoří podle digitálního souboru či objektu na skenovacím zařízení stroje. Používá tekuté barvy a tiskne v přímých barevných tónech, čímž vytváří příjemné jednobarevné (či vícebarevné v případě soutisku) tisky se zajímavou strukturou tiskových bodů. Po pár pokusech jsem došla k výsledné technice projektu, tedy kresba tužkou a tisk ze skenovacího skla risografu červeným či modrým inkoustem.

Poslední změnou bylo odebrání rámců, pro které jsem se rozhodla až po dokončení všech ilustrací, protože bez rámců vypadaly lépe a uzavření výjevů do rámců práci spíše škodilo.

Tisky ilustrací jsem následně znovu naskenovala. Některé ilustrace jsem v počítači retušovala či upravovala, také jsem z více tisků složila obálku. Původ-

ní tisky nebyly přesně v odstínech, které jsem chtěla z důvodu omezeného výběru tekutých barev, a některé tisky byly příliš světlé. Tyto chyby jsem digitálně opravila, na druhou stranu jsem se v ilustracích snažila ponechat drobné chyby tisku, nerovnoměrné nanesení barvy a podobné, aby byl co nejvíce ponechán charakter risografového tisku.

Poslední fází před odesláním knihy do tisku byla sazba a grafická úprava knihy. Text, který jsem měla k dispozici, neměl dobrou sazbu a vyskytovaly se v něm typografické chyby, bylo to tedy třeba vysázet od základu. K sazbě i grafice obálky a knihy jako celku jsem naštěstí měla možnost odborné konzultace, která mi pomohla překlenout mezery, které v oblasti grafického designu nepochybně mám, jelikož to není moje specializace.

2 Popis výsledného díla a jeho využití

Knihy Pán much má dvanáct kapitol – u každé kapitoly jsou dvě ilustrace, zpravidla jedna modrá a jedna červená. Modré souvisí s civilizovaností, demokracií či světem před dějem knihy, červené pak s divokostí, barbarismem a násilím. Ke konci knihy modré ilustrace mizí úplně a zůstávají jen červené.

Ilustrace používají stylizaci zjednodušené podoby lidského těla, postavy se odlišují především ornamenty ve vlasech. Ačkoliv jsou hrdiny knihy děti, nemají postavy v ilustracích příliš dětské proporce, protože i text do velké míry upozaduje reálný věk aktérů, aby příběh byl obecnější, symbolismus méně rušený, a také aby konečná scéna příjezdu dospělých působila o to větším kontrastem. Na poslední ilustraci jsou proto dětské proporce divocha naopak zvýrazněny oproti dospělému kapitánovi.

V ilustracích se projevují prvky různých kultur kolem světa s často opakovaným motivem vody v podobě vlnovek. Ten se totiž vyskytuje v podstatě ve všech vizuálních jazycích a zároveň má v ději knihy zásadní roli, protože se odehrává na ostrově a moře má v příběhu mnoho symbolických konotací. Mimo to se v ilustracích objevují motivy například z umění indických kmenů Warli (viz Příloha 5), totemového umění Amerických Indiánů (viz Příloha 6), maleb afrických kmenů, umění amerického Vodou či váz mínojské kultury z Kréty (viz Příloha 7). V druhé půlce knihy se pak vyskytují masky z výše jmenovaných kultur, ale také mongolské a čínské.

Ilustrace jsou pojaty plošně, bez lineární perspektivy a jejich okraje jsou ponechány tak, jak byly nakresleny s přesahy rámečku. V knize se vyskytují tři velikosti stránkových ilustrací – některé jsou roztažené na celou stránku, některé jsou v původní velikosti a některé jsou zmenšené, podle atmosféry a kompozice každé ilustrace.

Obálka a předsádka jsou z většiny tvořeny vlnami opakujícími se ve vnitřních ilustracích, čtenář tedy musí v jistém smyslu také překonat moře, aby se k příběhu hochů na ostrově dostal.

Věřím, že konečná podoba knihy i jejích ilustrací je vhodná pro všechny čtenáře Pána much a že ilustrace text nejen doprovázejí, ale také rozvíjejí.

3 Resumé

The theoretical part of my diploma work consists of two main parts – a description of my research and work process, and a description of the finished project. At the beginning, I talk about preparation and inspiration for the project as well as initial goals. I describe the process of consultations and discussions about my work and the development of the visual for the final illustrations. Finally, I talk about the finished book and how the illustrations look in the end product.

I conducted most of my research and preparation phase in Sweden, where I had access to a wide variety of indigenous and tribal art and objects, mostly in the Ethnographic museum. Consulting of my work also brought me valuable insight how certain things are perceived differently depending on the cultural background of the viewer. I worked with the feedback but tried to maintain my own idea how the book should look.

As I was working with an existing story, my work was in interpreting the book by visual means, not coming up with content. I had several versions of visuals for the book and the illustrations developed in time, both in form and in content. In the final version of the illustrations, I draw with pencil and then print with a risograph directly from its scanner in red and blue ink.

Many different visual languages of various tribal and other cultures around the world inspire the stylization of the illustrations – including Native Americans, Indian Warli, American Vodou, Minoans or Mongols.

I believe the resulting book is visually interesting and suitable for all readers of the *Lord of the Flies* by William Golding.

4 Seznam příloh

Příloha 1

První verze ilustrací

Příloha 2

První verze ilustrací

Příloha 3

Nepoužité rámečky první části knihy

Příloha 4

Nepoužité rámečky druhé části knihy

Příloha 5

Umění kmenů Warli

Příloha 6

Totemové umění Amerických Indiánů

Příloha 7

Mínojská váza s chobotnicí

Příloha 8

Obálka knihy

Příloha 9

Předsádka knihy

Příloha 10

Ilustrace titulu a patitulu

Příloha 11

Ukázka ilustrací

Příloha 12

Ukázka ilustrací

Příloha 13

Ukázka ilustrací

Příloha 14

Ukázka ilustrací

Příloha 15

Ukázka ilustrací

Příloha 16

Ukázka ilustrací

Příloha 17

Ukázka ilustrací

Příloha 18

Ukázka ilustrací

Příloha 19

Ukázka ilustrací

Příloha 20

Ukázka ilustrací

Příloha 1

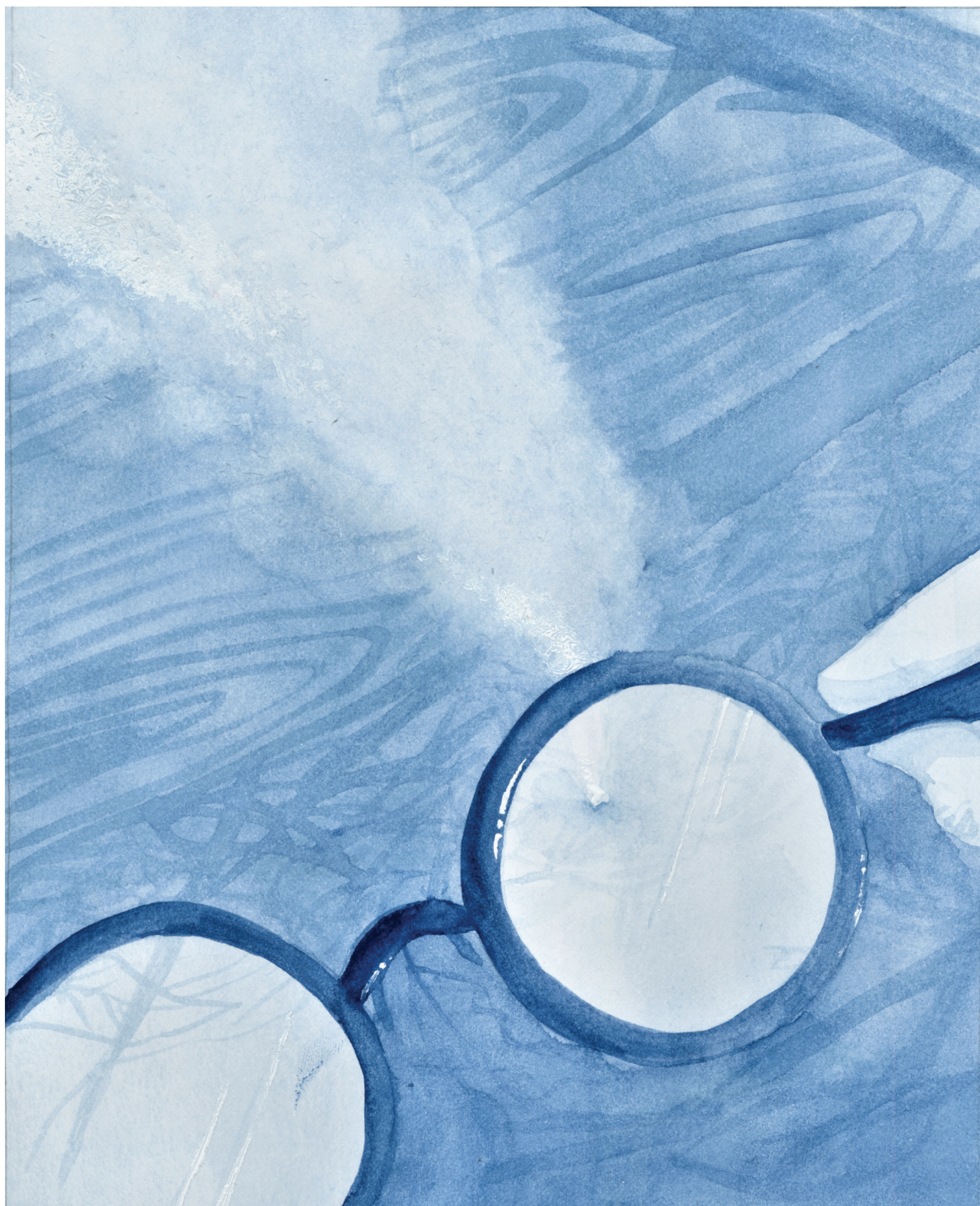
První verze ilustrací¹

1 ilustrace vlastní

Příloha 2

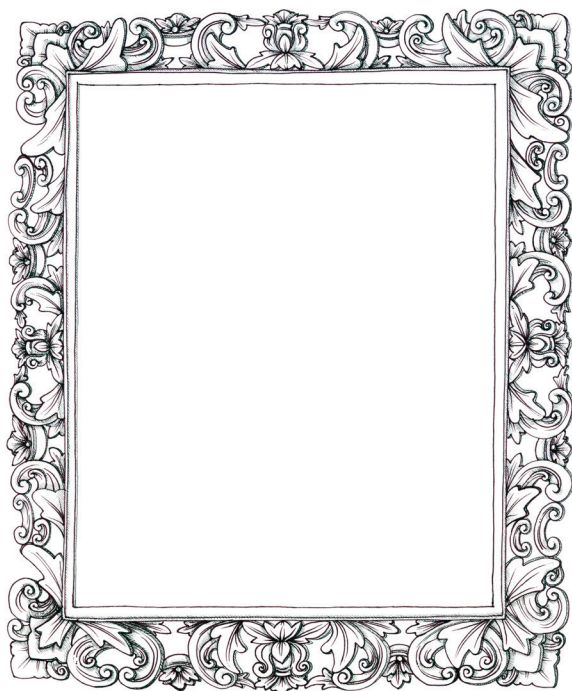
První verze ilustrací²

2 ilustrace vlastní

Příloha 3

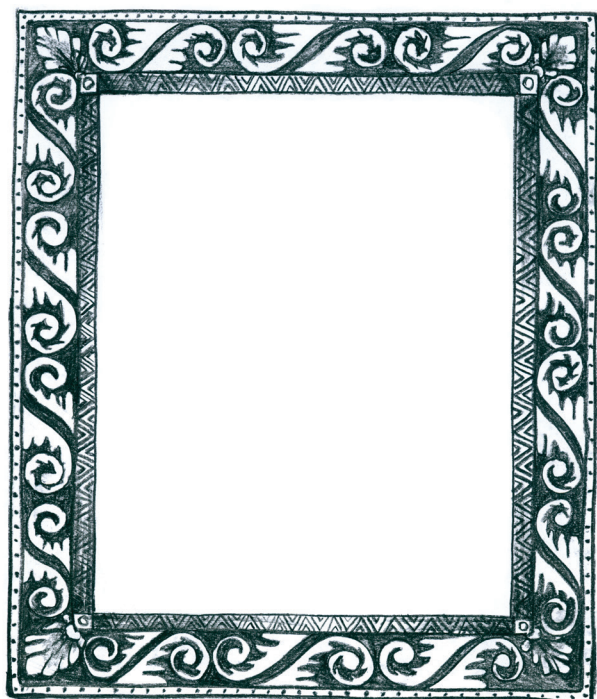
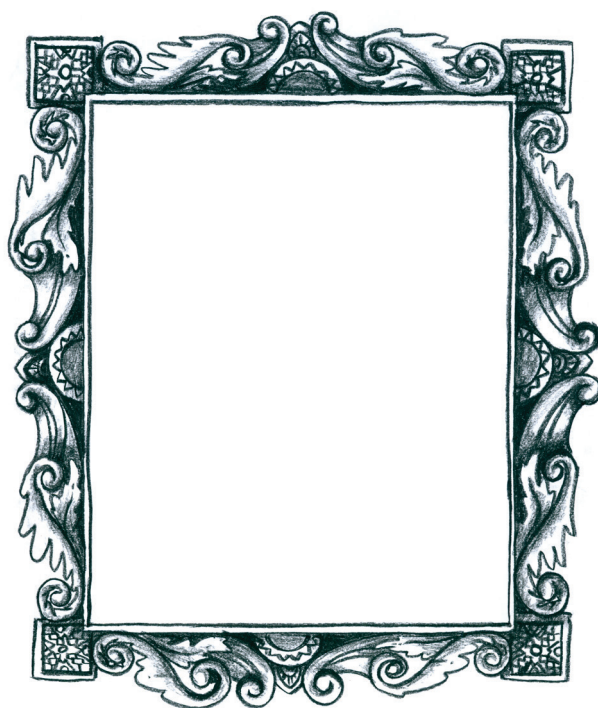
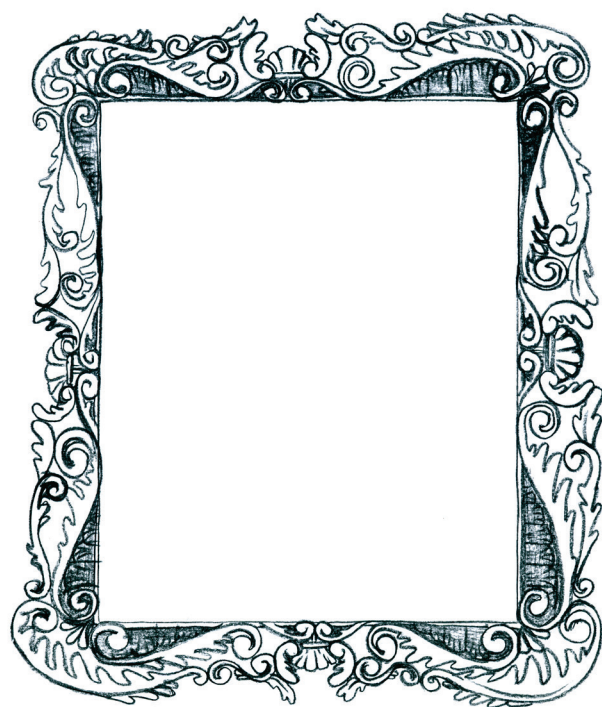
Nepoužité rámečky první části knihy³

3 ilustrace vlastní

Příloha 4

Nepoužité rámečky druhé části knihy⁴

4 ilustrace vlastní

Příloha 5

Umění kmenů Warli⁵

5 Adivasi Simplicity - <https://www.amazon.in/Warli-Art-Painting-Adivasi-Simplicity/dp/B01KDU908Y>

Příloha 6

Totemové umění Amerických Indiánů⁶

⁶ https://www.spiritualpilgrim.net/05_World-Cultures/01_Primitive-Society/01b_Neolithic-Society.htm

Příloha 7

Mínojská váza s chobotnicí⁷

⁷ https://research.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=354507001&objectId=462293&partId=1

Příloha 8

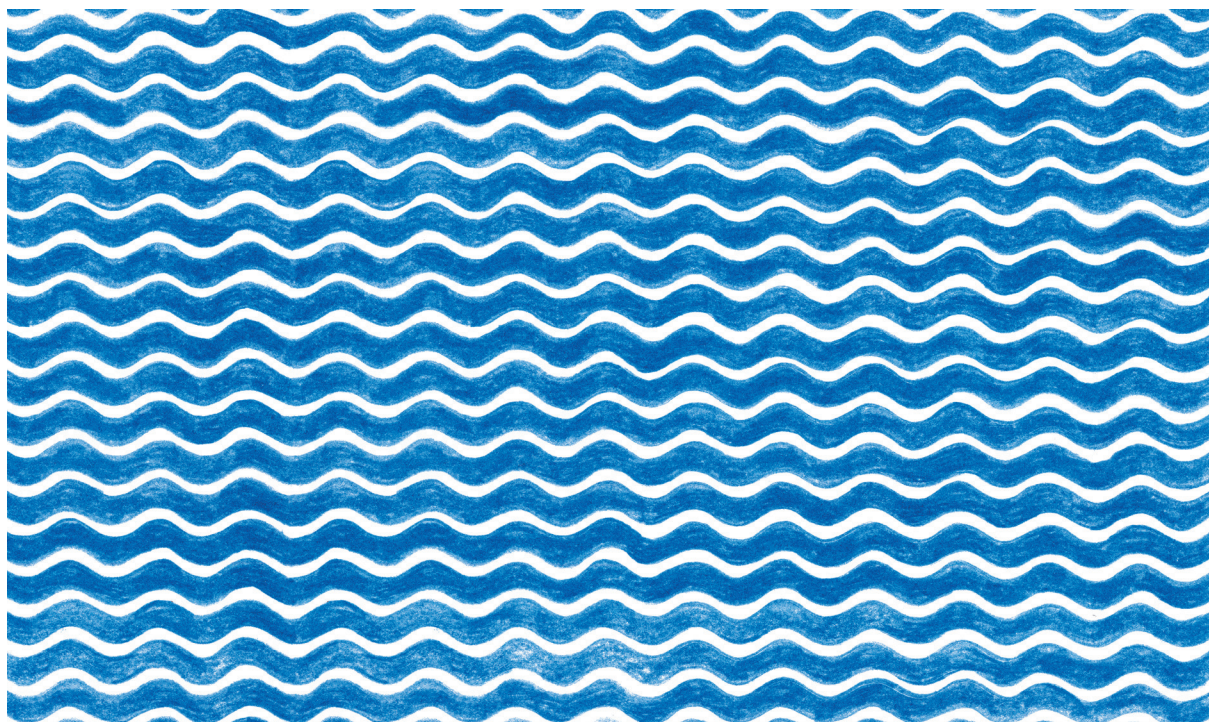
Obálka knihy⁸

8 ilustrace vlastní

Příloha 9

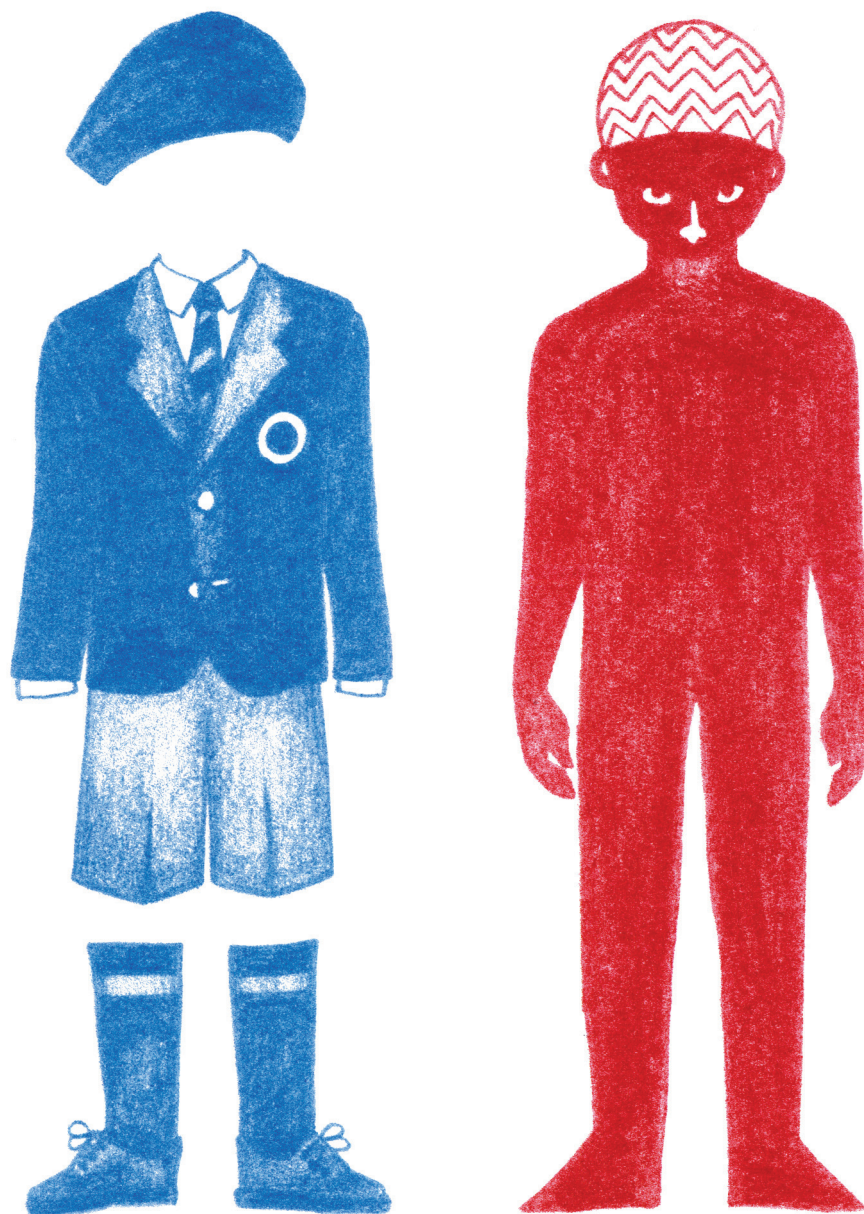
Předsádka knihy⁹

9 ilustrace vlastní

Příloha 10

Ilustrace titulu a patitulu¹⁰

10 ilustrace vlastní

Příloha 11

Ukázka ilustrací¹¹

11 ilustrace vlastní

Příloha 12

Ukázka ilustrací¹²

12 ilustrace vlastní

Příloha 13

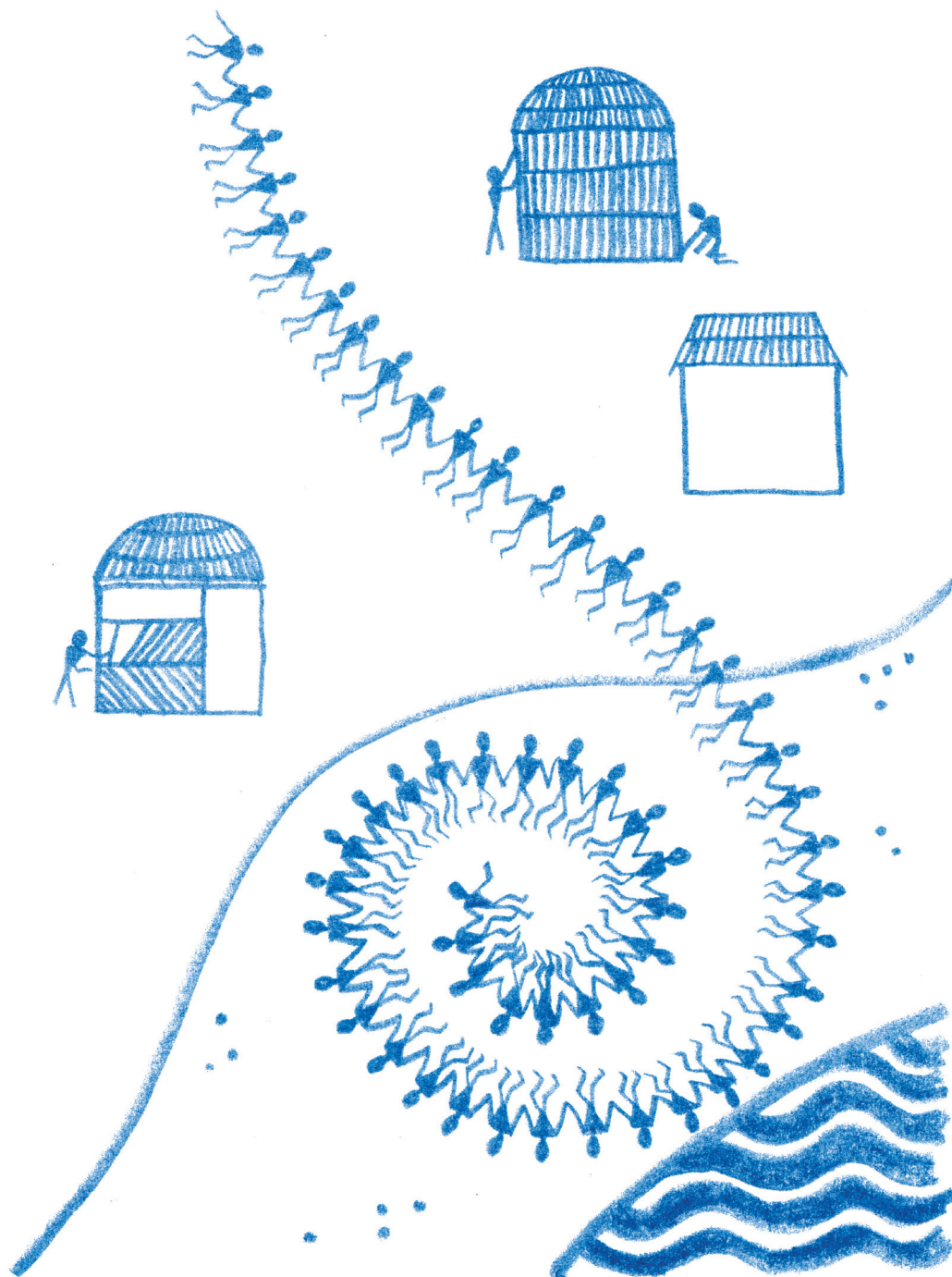
Ukázka ilustrací¹³

13 ilustrace vlastní

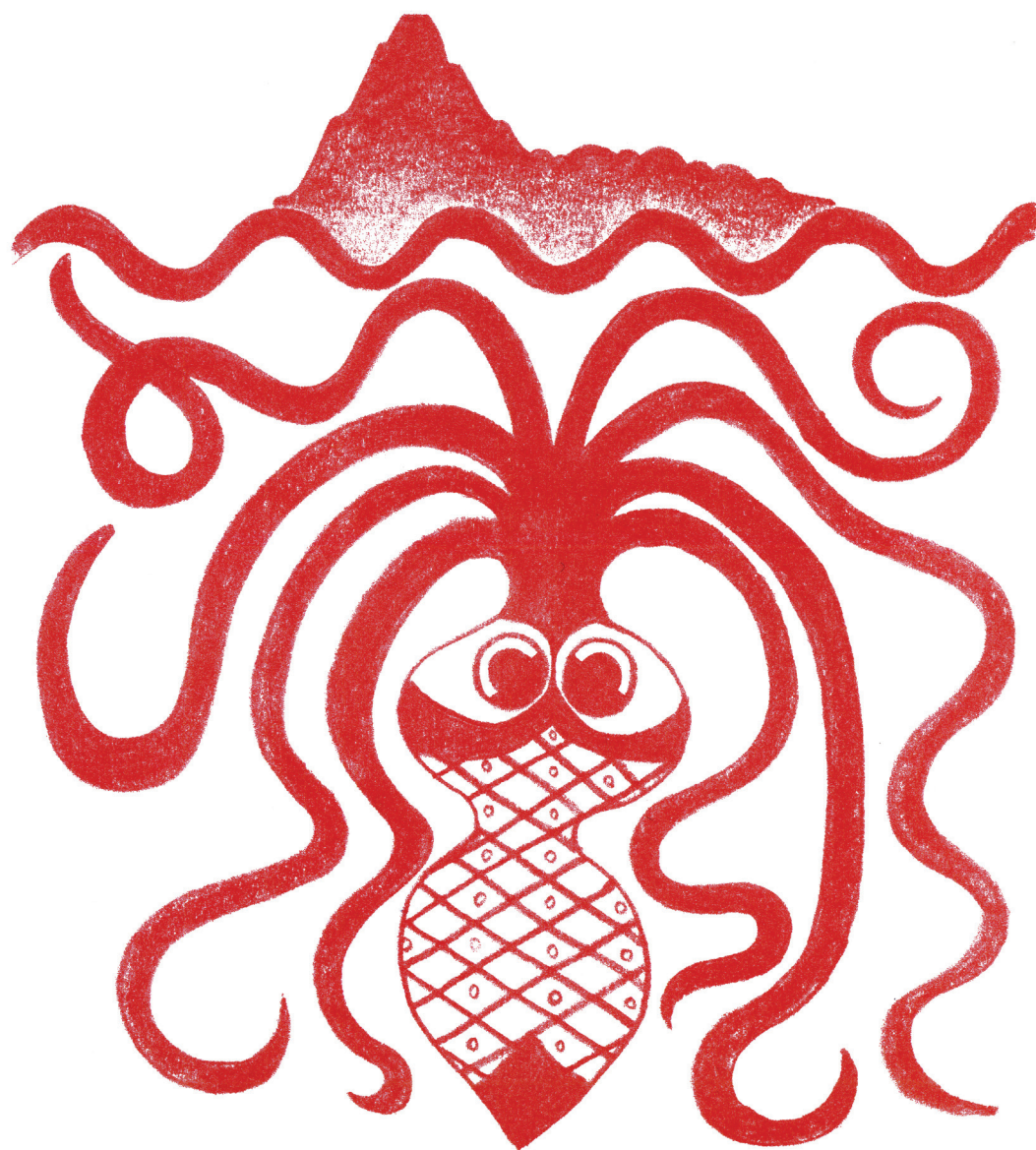
Příloha 14

Ukázka ilustrací¹⁴

Příloha 15

Ukázka ilustrací¹⁵

15 ilustrace vlastní

Příloha 16

Ukázka ilustrací¹⁶

16 ilustrace vlastní

Příloha 17

Ukázka ilustrací¹⁷

17 ilustrace vlastní

Příloha 18

Ukázka ilustrací¹⁸

18 ilustrace vlastní

Příloha 19

Ukázka ilustrací¹⁹

19 ilustrace vlastní

Příloha 20

Ukázka ilustrací²⁰

20 ilustrace vlastní